

i mss. de còmput eclesiàstic en aquestes èpoques, que qualsevol autor conegut (Cassiodor, després Beda el Venerable, etc...) o simple transmissor, pot fer seus aquests argumenta i canviar-hi les dates, allargar-los o escurçar-los i interpolar-los en els mss. que estigui copiant o escrivint, tot plegat per una senzilla raó: aquests textos de Dionís es converteixen ben aviat en "tòpics", en llocs comuns del coneixement escolar medieval i resten a l'abast de qualsevol persona interessada que vulgui fer-los servir o citar-los, de manera que la major part de vegades, es perd el seu origen.

Això sembla que és el que va passar, en un principi, amb el text de C, anomenat Computus cottonianus: no duu títol i comença per aquest primer argum. del qual ara parlem, però una mà posterior va atribuir el text a Cassiodor (d'altra banda, gairebé contemporani de Dionís), i això, com ja s'ha vist, va provocar confusions (7).

Aquest argum. 1 es correspon amb el primer de Dionís (parlarem en aquesta fase del treball, només d'argumenta isolats, un per un, i no del conjunt que formen com a obra de Dionís). El primer que parlà d'una manera sistemàtica i edità els seus argumenta i altres textos, fou J.W.Janus (8).

En la seva edició utilitza solament tres mss.: Oxford, Bodleian Library, Digby 63; Rhemensis 298 (sembla que avui està perdut) i London, British Museum, Cotton Tiber E.4. El text que en resulta, expressa el mateix càlcul que a C, però no inclou un segon paràgraf que C duu: una mena d'excursus explicatiu sobre la fòrmula abans exposada (hoc tantum memor esto sollicitus ut succidentibus annis... hoc argumento annos domini inuenies), que sembla força habitual (els tres mss. que nosaltres treballem, C, P i L en tenen un, després del càlcul per a trobar els anys de Nostre Senyor). El text editat per Jan es troba reimprès a la Patrologia latina de Migne, LXVII, cols. 453 ss., dins del conjunt d'obres de Dionís l'Exigu.

Fent un salt important en el temps, B. Krusch (9) es constitueix en el segon editor dels argumenta de Dionís, tal i com ell es preocupa per fer saber (10). També en aquesta edició es corresponen els dos argumenta amb el n^o1 i també aquí Krusch utilitza una sèrie de mss. nous: els Vaticà, Reg. Lat. 755 i 586; Cheltenham, 1830 (11); Oxford, Bodleian Library, Digby 63 (l'únic utilitzat també per Jan); Paris, Bibliothèque Nationale, lat. 5543, 5239 i 4860. Precisament, l'únic ms. pre-

sent a l'anterior edició és el considerat per Krusch die schlechteste (ist die englische Hs. 4 Digby)(12).

El text de C i de l'edició de Krusch és el mateix, encara que a l'edició hi manca l'excursus abans senyalat, però dins de l'aparat crític el trobem recollit i identificat com a text, precisament, del ms. Digby 63. L'excursus, a C i a Digby 63, és el mateix i només canvia un procediment numèric.

Això ens dóna ja dues idees: 1) l'argumentum 1 de C és del mateix tipus que el 1 de Dionís (no podem dir que sigui l'un còpia de l'altre per la gran quantitat d'interferències que hi pot haver hagut entre tots dos) i busquen el mateix a través d'un sistema semblant. 2) L'excursus de C sobre aquest primer argumentum, que nosaltres hem inclòs per al seu comentari dins del propi argum., el trobem gairebé idèntic al ms. Oxford, Bodleian Library, Digby 63, de tradició anglesa. Deixem ara de banda aquesta segona pista, però el seu fil l'anirem retrobant a mesura que oferim més informació.

Hi ha altres autors que també ajuden a estendre els argumenta perquè, en escriure els seus propis textos, tenen en compte molt directament l'obra de Dionís. El primer, i ja citat, és Cassiodor, amb un computus paschalis de l'any 562. P. Lehmann

(13) utilitza per a la seva edició una sèrie nova de mss.: Karlsruhe, Aug. CLXXI, ff.49^V-50^V; Milano, Biblioteca Ambrosiana, D 17 inf., f.52; l'incunable de Milà, Hain, 7305; Paris, Bibliothèque Nationale, lat. 2200, ff.70^V-72^V; Würzburg M.p.misc.F 5 a, ff.30^V-31^V, a més de l'editio princeps del text, feta per Fornerius a Paris, el 1579.

Tot i tractar-se, en principi, de textos diferents, l'argumentum 1 de Cassiodor i el de C es corresponen, i no solament en el primer paràgraf (gairebé tots els mss. de còmput eclesiàstic coincideixen tard o d'hora en això), sinó també en el segon (hoc tantum memor esto...). És a dir, aquest primer argum. de C té un element propi del text de Dionís i un segon element que trobem gairebé en la mateixa època que el primer i en un text probablement força contemporani.

Hi ha altres fonts d'informació per aquest argum.: L.Thorndyke i P.L.Kibre ens diuen (14), comentant l'incipit Si nosse uis quotus annus est ab incarnatione domini..., que el text és un còmput de Cassiodor, i donen com a ms. no utilitzat per Lehmann a la seva edició, el Padova, Bibliotheca Antoniana, I 27 (s.IX-XI), ff.14-15 (15).

L'autor potser més important i que cons-

titueix, al nostre entendre, l'autèntic pont entre els textos de Dionís i l'edat mitjana, és Beda el Venerable, el qual, en els seus escrits de còmput, es converteix en el principal defensor i difusor del càlcul alexandrí i, per tant, dionisiac. En aquest cas concret, el primer argumentum de Dionís i de C es troba al De temporibus liber, cap.XIV, titulat Argumenta titulorum paschaliu (16), on hi ha una cita de tots els Argumenta dionisiacs, entre ells el que ara tractem, tot i que en aquest text de Beda no hi ha el segon paràgraf que trobem a C.

A la Patrologia latina de Migne, XC, hi ha una de les edicions de les obres de Beda el Venerable, on s'hi inclou tot: obres genuïnes, obres atribuïdes al monjo de Jarrow, textos espuris, etc... A les columnes 579-600, hom hi troba un text titulat De ratione computi liber, en el qual hi ha un altre argum. primer de Dionís, que inclou també el segon paràgraf trobat a C. Alguns autors citen aquest text (17), però l'únic que, a través dels seus comentaris, ens dóna alguna certesa és Ch.W.Jones (18). De l'apartat del text on és aquest argum., titulat De circulo magno siderum, ens diu que és un tros del cap.LXV del De temporum ratione de Beda

i que el fragment que ens interessa (cols.598^d-600) és una fórmula dionisiaca: l'argumentum 1 sencer, que aquí és un afegit i no procedeix del mateix lloc que el text on és inclòs, titulat De circulo magno siderum, el qual pertany al "tractat" anomenat De ratione computi liber, atribuït a Beda. Ara bé, les evidències d'aquest text fan concloure a Jones que aquest tractat no fou escrit per Beda i "probablement fou compost a la vora de Mainz abans del 771" (19). És a dir, aquesta obra no és de Beda, en el seu conjunt (encara que té el cap. LXV del De temporum ratione), sinó que, simplement, en recull textos, entre els quals també recull l'argum. 1 de Dionís, amb aquest segon paràgraf, que és a C. Això ens permet aventurar, com dèiem ja abans, que aquest excursus tan comentat i que apareix en força textos antics, ha de ser gairebé contemporani del mateix Dionís, potser no escrit per ell (sembla que això no forma part dels seus costums literaris), però sí prou proper com perquè sigui incorporat a aquest primer argumentum ja des de l'època d'escriptura del computus paschalis, atribuït a Cassiodor, del 562. És possible que sigui en aquest petit tractat on, per primera vegada, aparegui aquest segon paràgraf afegit al primer

argument de Dionís per a calcular els anys de l'encarnació del Senyor.

La Patrologia latina, CXXIX, cols.1273-1372, recull un Anonymi liber de computo (20), el qual té un text, a partir de la col.1364, titulat Incipiunt in Christi nomine argumenta graecorum de cyclis paschalibus Hegyptiorm, quae inuestigata sollertia Dionysius urbis Romae scientissimus abbas... Aquest text recull els argumenta dionisiacs. El primer, naturalment, és el càlcul de annis ab incarnatione DNJC (sic), que es correspon d'una manera exacta (2^{on} paràgraf inclòs) amb l'argum. del nostre ms. C.

Ch.W.Jones ens descobreix, en un article de l'any 1937 (21), un ms. que hom creia desaparegut, l'anomenat ms. Sirmond (22), el qual estava "amagat", en realitat, a la Bodleian Library d'Oxford, al fons Bodleian, n°309. Aquets ms. conté, als ff. 81^r-82^r un text titulat Incipiunt argumenta grecorum de titulis paschalibus inuestigata sollertia, que recull una sèrie d'argumenta dionisiacs, entre els quals el primer és el que correspon als anys de l'encarnació de Nostre Senyor: és exactament el mateix text que el del ms. C, inclòs el segon paràgraf.

En l'article de Jones es relaciona aquest ms. de la Bodleian amb una família de mss. (23), "en directa tradició amb ell": els mss. Vaticà, Rossianus latinus, 247 (s.XI); Paris, Bibliothèque Nationale, lat. 16361 (antic Sorbonne, 283), del s.XI i Gènève, Bibliothèque de l'Université, 50 (s.IX). (24). Per a Jones, els textos de còmput que són a aquesta "família" de mss., constitueixen el material sobre el qual treballaren Beda i els seus successors i també el material, basat en els principis de càlcul alexandrins, que va formar la base del còmput medieval (25). A més, la gran quantitat de mss. revisats per l'estudiós nord-americà per a la seva edició sobre Beda, li permet oferir una llista de mss., dispersos arreu d'Europa, que contenen un material lligat, directament o indirecta, amb aquests textos de còmput que van circular per les Illes Britàniques abans de Beda, que fóren utilitzats per ell i que són també a la primera "família" de mss. citada (Jones l'anomena "grup Sirmond"). Dins d'aquesta segona llista de mss., relacionats pel seu contingut, hi cita Jones (26) el nostre ms. C. Això, és clar, ofereix una nova perspectiva al nostre treball, perspectiva que es recollirà i ampliarà més endavant: ara es tracta solament

d'identificar el contingut de C i de comentar-ne possibles paral·lels. Així doncs, citarem i parlarem dels mss. del grup Sirmond i de la llista de mss. lligats amb ell, només en relació amb els trossos de C que ara analitzem. Deixem per a més endavant una anàlisi detallada d'aquest grup de mss. i del seu contingut. Formen part d'aquesta segona agrupació: 1. el nostre ms. C (27). 2. Oxford, Bodleian Library, Digby 63, s.XI (28). 3. Köln, Dombibliothek, LXXXIIIⁱⁱ, c.805. 4. Milano, Biblioteca Ambrosiana H 150 inf., c.810 (29). 5. Leyden, Universiteits-Bibliothek, Scaliger, 28, s.IX. 6. Bern, Stadtbibliothek, 610, s.X. 7. Basel, Universitäts-Bibliothek, F III 15^k, s.IX i 8. Vaticà, Vaticanus latinus 642, s.XI (30).

Aquest argumentum primer sobre els anys de l'encarnació, en la redacció que comentem (també n'hi ha d'altres, que hem trobat a d'altres mss.), és als mss. M, ff.91^r i 103^v; G, f.170^v; O.B., f.81^r i O.D., f.72^v. Però, i en parlem només com a exemple per tal de demostrar la gran quantitat de petites variacions que pot patir la redacció d'un argumentum tan bàsic com aquest, d'un ms. a l'altre i fins dins d'un mateix ms., podem dir que aquest text també és (amb redaccions vàries) als mss. Ba,

f.37^V; C, f.67^V; O.D., ff.20^V, 36^V; M, ff.105^R, 103^V; K, ff.62^R, 67^R; R, ff.197^R, 29^V; Be, f.40^V; O.B., f.80^V; V, ff.89^R, 82^V (31).

Argumentum 2 (32): Si uis scire quotus sit indictio, ut puta XXV ... si uero nihil remanserit, XV indictio est.

El segon argument de C té també, per a nosaltres, una font clara: l'argumentum ordenat com a segon dins dels Argumenta paschalia de Dionís, que trobem editats (en un altre moment parlarem d'aquest i d'altres textos de Dionís, com a conjunt, i veurem en quin estat han quedat, amb el pas del temps, aquestes edicions, a les quals ara hem d'alludir) en primer lloc per Jan, Historia Cycli, p.82. Aquesta edició fou reimpressa a la PL, LXVII, 453 ss. (col.499).

Krusch 2 també edita, i en el mateix ordre, aquest argum. de Dionís (p.75). El text que allà trobem coincideix plenament amb el del ms. C.

L'article de Jones, a EHR, ens ofereix un paral·lel. El text que és als ff.81^R-82^R, els

argumenta dionisiacs, té també com a segon argum. el mateix que C, que no és altre que el de Dionís: Si uis scire quota est indictio ut puta consulatu probi iunioris....

Relacionant, com ja fèiem al comentari de l'argum. anterior, el contingut d'aquest tros de C amb el ms. O.B. i la resta de mss. que Jones cita a EHR, podem dir que aquest segon argument és també als mss. M, ff.105^r, 91^v, 104^r, 90^v (33); R, ff.6^v, 194^v, 185^v, 197^r; Be, f.40^v; O.B., ff.80^v, 81^v; Ba, f.37^v; K, f.62^r; C, ff.67^v, 73^r; O.D., ff.20^v, 73^r; V, f.82^v; G, f.170^v.

Thorndyke-Kibre donen un parell d'idees més sobre la gran proliferació d'aquest argument:

1) Indictio est spacium quindecim annorum...

Codex latinus monacensis, 4394, f.56^r.

2) Quota sit aut indictio...

Vatican, Regina Sueuiae, 567, s.XII, f. 19^r marginal.

Després d'aquest petit corpus manuscritic, cal dir que també Beda constitueix, com ja hem dit, una bona font de transmissió del text de Dionís, encara que creiem que no ho sigui pel text de C. A l'obra de Beda trobem aquest argumentum 2 en dos capítols del De temporum ratione: el XLVIII, De indictionibus i el XLIX, argumentum inueniendi quota

sit indictio (pp.268-9 del Bedae Opera de Jones i p.174, pels mss. utilitzats). També és al De temporibus liber, cap.XIV, Argumenta titulorum paschalium, pp.301-302 del Bedae Opera de Jones, lín.7-8 (cf. p.294, pels mss. utilitzats).

L'altra via important i coneguda de difusió dels argumenta dionisiacs és el text de, o atribuït a, Cassiodor: en l'edició de P.Lehmann, l'argument 2 del computus paschalis del 562, Si uis scire quota est indictio, coincideix amb l'argum. 2 de C.

Argumentum 3: Si uis cognoscere quod sunt epactae...
XIIII fiunt adiectiones lunares.

Aquest argumentum 3 també té una correspondència amb les edicions que coneixem dels textos de Dionís l'Exiguu. Jan, Historia Cycli, pp.82-83, l'edita per primer cop i també amb el mateix ordre que a C: és el tercer dels seus argumenta paschalia. El text fou reimprès a la PL, LXVII, col.499-500. Jan, i també la PL, inclouen a continuació de l'argument una explicació, un altre excursus, que C no

duu: Item aliud computum. Computa a primo anno... ita per omnes decem et nouem annos sub hac breuitate computabis. Aquest excursus, però, i tal i com ho indica Jan en nota (34), no sembla estar lligat directament, en relació d'autoria, amb Dionís i el seu argum. 3.

L'altra edició que posseïm és la de Krusch 2 (p.75). El seu argumentum III (Si uis cognoscere quotus sit epacte, id est, adiectiones lunares...) es correspon exactament amb el de C, però Krusch inclou també un segon paràgraf (el mateix que Jan), extret del ms. O.D. (Item aliud conpotum nuper inuentum), que C no posseeix.

Jones, a EHR, parla del contingut del ms. O.B. i ens indica que els Argumenta dionisiacs són als ff.81^r-82^r (no dóna indicació de quins argumenta té i on són). Concretament, també el tercer argument de O.B., Si uis cognoscere quotae sint aepactae, id est adiectiones lunares..., es correspon amb el 3 de C. Aquest argument 3 de Dionís és, dins dels mss. relacionats amb C i O.B., a: M, ff.91^v, 104^r, 42^v, 12^v; Be, ff.40^r, 40^v; R, ff.6^v, 197^r, 185^v, 188^v; G, ff.169^v, 174^r, 171^r; O.D., ff.24^v, 20^v, 73^v; Ba, ff.39^r, 38^r; K. f.62^r; C, ff.73^r, 68^r; O.B., f.81^v; V, f.82^v.

Thorndyke-Kibre donen encara alguna altra versió "paral.lela" a aquest text: Ad epactas inueniendas hoc antiquo uti poteris...

De epactis: Codex latinus monacensis, 9921, s.XII, ff.11^r-12^r.

Els capítols L i LII del De temporum ratione de Beda (pp.269-70 i 273 del Bedae Opera de Jones), De epactis lunaribus i argumentum quot sint epactae lunares (especialment aquest segon), usen com a font aquest argum. 3 de Dionís, així com també ho fa el cap. XIV del De temporibus liber, Argumenta titulorum paschaliu (Jones, Bedae Opera, pp.301-2, lín.8-10).

Finalment, també trobem l'argum.3 a l'edició de P.Lehmann del Computus paschalis del 562. L'argum. III d'aquest, Si uis cognoscere, quot sint epactae és exactament el mateix que el del nostre ms. C.

Argumentum 4: Si uis scire adiectiones solis, id est concurrentes...per supra scriptam indictionem consul probi iunioris.

També aquest quart argument té un clar paral·lel als argumenta paschalia de Dionís, editats per Jan i Krusch: l'argum. 4 dionisiac es correspon amb el 4 de C. Així ho veiem a l'edició de Jan, Historia Cycli, p.83, on inclús hi ha coincidència en una cosa que sol variar sovint: la referència cronològica al consulatu probi iunioris. Ara bé, Jan inclou a continuació, entre parèntesi quadrangulars, un altre excursus, que no és a C i que no pertany, propiament, a l'argumentum 4 de Dionís (35). La reimpressió del text de Jan a la PL, LXVII, cols.500-501, inclou també aquesta explicació, com també ho fa Krusch 2, dins de l'argument quart dionisiac: Item nuper inuentum melius iudicauit, si breuis patefiat llegim a Krusch 2, amb una nota a peu de plana on s'indica que Additamentum p.a. 582 interpolatum uidetur esse (p.76 i nota 2).

Sembla clar, doncs, que aquesta explicació, com les que hem trobat ja abans, no pertany al text original de Dionís i és una interpolació posterior, encara que, probablement, molt propera en el temps, a la primera redacció dels argumenta paschalia. Els mss. que després s'inspiren o copien aquests textos dionisiacs, incorporen amb una certa freqüència aquests excursus explicatius dels argumenta, proba-

blement per la certa utilitat escolar i pedagògica que tenien.

Jones, a EHR, ens indica el contingut computístic d'O.B., on també hi trobem els argumenta. En concret, el quart de la sèrie d'O.B., amb un incipit, Si uis scire adiectiones solis, id est concurrentes septimane dies, es correspon clarament amb aquest argument 4 de Dionís, i també de C. A través de O.B., connectem amb una sèrie de mss., entre els quals ja hem citat el nostre propi C i també O.D. (usat per Jan i Krusch), dins dels quals, aquest argumentum és a: G, ff.174^r, 169^r, 169^v; M, ff.92^r, 104^v, 13^r, 40^v, 39^v, 34^v, 35^v; R, ff.194^v, 185^v, 27^v, 30^r, 195^r, 214^v, 193^v, 194^v, 184^v, 197^v, 6^v; Ba, ff.40^v, 45^v, 46^r; Be, f.40^v; K, f.62^r; C, ff.69^r, 68^v, 68^r, 73^v; O.D., ff.22^r, 21^r, 73^v; O.B., f.81^v; V, ff.82^v, 83^r, 85^v.

També Thorndyke-Kibre, en aquest cas, amplien la mostra de textos sobre les indictiones:

1) Concurrentes autem decem dies ...

fragmentum computi ecclesiastici: Erfurt, Wissenschaftliche Bibliothek, Amplonian Collection, Hss. Q 375, s.XV, ff.1-18^v.

2) Concurrentes sunt qui cum regularibus mensium...

De computo: Cambridge University, King's College,
V 32, ss.XI-XII, ff.45^r-48^r.

3) Interrogandum est de concurrentibus septimane
diebus...

Codex latinus monacensis, 10.270. s.XI, ff.11^r-12^r;
Bibliothèque Nationale de Paris, NAL, 229, s.XII,
ff.14^v-16^v (36).

També cal contemplar l'obra de Beda com a possible transmissora dels textos de Dionís: el cap.XLVII, De annis dominicae incarnationis, del Dē temporum ratione (Jones, Bedae Opera, pp.265-268), conté, entre d'altres argumenta, un que fa referència a les adiectioes solis (p.266, lín.44-49), que està en estreta relació amb l'argum. 4 de Dionís. També el cap.LIV del llibre fa un moment citat, Argumenta quot sint epactae solis et quando bissexti annus (p.274 del Bedae Opera, lín.9-15) té clara correspondència amb el n°4 dionisiac i també amb el de C. El tercer lloc de l'obra de Beda on es cita aquest text és el cap.XIV del De temporibus liber, Argumenta titulorum paschaliu (Jones, Bedae Opera, pp.301-302, lín.10-14).

Finalment, a l'edició del computus pascha-

lis feta per P.Lehmann, trobem com a argum. 4 (Si uis scire adiectiones solis, id est...), el quart de Dionís, que té una clara correspondència, com ja hem vist, amb el 4 de C.

Argumentum 5: Si uis scire quotus annus sit circuli X et VIIII annorum, sume...quod nihil remanserint, XVIII annus est.

Aquest argum. que nosaltres llegim en cinquè lloc al ms. C, el trobem també, d'una manera gairebé idèntica, a les edicions que tenim dels argumenta paschalia de Dionís.

Jan, a la seva Historia Cycli, p.84, edita aquest argument cinquè dionisiac, que coincideix plenament amb el de C, així com també ho fa el text de la reimpressió de Jan, a la PL, LXVII, col. 501 (Argumentum V: De cyclo decennouenali).

La segona edició, la de Krusch 2, p.76, ens duu a la mateixa idea: l'argument cinquè que allà podem llegir es correspon exactament, tret de xifres o dates, amb el 5 de C.

Jones, a EHR, ens posa en relació amb una sèrie de mss. d'entre els quals ens dona el

contingut sumari d'un ms., O.B. En aquest ms., els argumenta de Dionís ocupen els ff.81^r-82^r, i l'argum. que ara comentem (amb un incipit, Si uis scire quotus annus sit XVIII annorum, sume ab incarnatione...) és també el cinquè de la "llista". Els altres mss. que també contenen aquest argument són: M, ff.91^v, 104^r, 49^r; R, ff.6^v, 194^v, 185^v, 29^v, 181^r, 197^v; Be, f.40^v; G, ff.169^v, 157^v, 166^v, 174^v; K, f.62^r; Ba, f.38^r; C, ff.67^v, 73^v; O.D., ff.21^v, 74^r; O.B., f.81^v; V, f.82^v.

En varies ocasions parla Beda, als seus escrits, d'aquest tema: al cap.XLVII del De temporum ratione, De annis dominicae incarnationis (Jones, Beda Opera, pp.265-268), el trobem d'una manera força paral.lela (p.266, lín.30-35) al cinquè argument dionisiac. També és a un altre capítol d'aquest llibre: al LVIII, Item argumentum quotus sit annus cycli lunaris uel decemnouenalis (Jones, Beda Opera, p.278), on, a les línies 7-10, trobem una clara correspondència amb l'argument que comentem. El darrer apartat on trobem el text és el cap. XIV del De temporibus liber, Argumenta titulorum paschaliu (Jones, Beda Opera, pp.301-302), línies 14-16.

P.Lehmann, a la seva edició del Computus paschalis de Cassiodor, ens ofereix el darrer paral.lel

identificable d'aquest argum.5: també en aquest text, l'argument del cicle de dinou anys és en cinquè lloc i es correspon, gairebé exactament, amb el text dionisiac i també amb el de C.

Argumentum 6: Si uis scire quotus ciclus lunae est, qui decennouenali...quotiens autem nihil remaneret, VIIII et X est.

Aquest argumentum sisè de C també té un paral·lel amb l'argument sisè de Dionís. És quelcom a tenir en compte que fins ara, tots els argumenta que hem comentat de C, es troben també als argumenta paschalia dionisiacs i, a més, en el mateix ordre.

La primera edició a la que venim al·ludint, la de Jan, Historia cycli, reproduïx aquest argument, també amb el nº6, i el text que allà llegim és el mateix que el de C, amb els canvis naturals de dates de referència i xifres d'elles derivades. Naturalment, la reimpressió de la PL, LXVII, col. 501 (De cyclo lunari) té el mateix paral·lelisme.

La segona edició, la de Krusch 2, també edita amb el nº6 aquest argument (p.76) i la correspondència amb el text de C torna a ser exacta (Si

uis scire, quotus cyclus luna est, qui Xnouennali circulo continetur...).

L'article de Jones a EHR, que relaciona el text de C amb el del ms. O.B., ens indica que a aquest darrer ms., els argumenta paschalia són als ff.81^r-82^r, i entre aquests, també el sisè (Si uis scire quotus lunae cyclus est qui decennouenali cyclo continetur...) es correspon amb els textos editats de Dionís i, com ja hem vist, amb el text de C. Pel que fa als altres mss., el contingut dels quals posem en contacte aquí, ara per ara només pel que fa als textos i l'anàlisi d'aquests del ms. C en els ff.73-77, l'argum. 6 és als mss.: M, ff.92^r, 104^v; R, ff.6^v, 185^v, 27^v, 38^v, 197^v; G, ff.169^v, 60^r, 174^v; Be, f.41^r; K, f.62^r; O.D., ff.18^r, 74^v, 22^v; Ba, f.38^r; C, ff.68^r, 73^v; V, f.82^v; O.B., f.81^v.

Un dels dos camins importants de difusió dels textos de Dionís que ara analitzem, és el dels textos de Beda. A la seva obra trobem, en primer lloc, aquest argument 6, al cap. XLVII del De temporum ratione, titulat De annis dominicae incarnationis (Jones, Beda Opera, pp.265-268), a les línies 35-39 de la p.266 (annus cycli lunaris). Al mateix llibre, però al cap. LVIII (Jones, Beda Opera,

p.278), Item argumentum quotus sit annus cycli lunaris uel decemnouenalis, trobem la segona clara referència a l'argument 6. També el cap. XIV del De temporibus liber, els Argumenta titulorum paschalium, té a les línies 17-18 un càlcul del cicle de la lluna, paral·lel al text dionisiac.

La segona via de difusió, anterior a la de Beda i molt lligada també a Dionís, és la del text atribuït a Cassiodor. L'edició de Lehmann ens dóna l'oportunitat de comparar amb els textos que nosaltres treballem: l'argument 6 del Computus paschalis del 562 es correspon exactament amb l'argum. que ara comentem.

Argumentum 7: Si uis nosse quibus annis XVIIIIII circuli martius mensis XIII luna...aprilis mensis indubitanter calculabis.

El setè argument de C té també com a clar precedent, un argumentum de Dionís: en les edicions que avui existeixen d'aquests textos, ocupa, altre cop, la mateixa posició que al ms. que ara estudiem: el setè. Jan, a la seva Historia Cycli, p.85, l'edita per primer cop i el text que allà

llegim és el mateix que el de C. La reimpressió de la PL, LXVII, col.501-502 (VII. De luna decima quarta in die mense martis), reproduueix, naturalment, el paral.lelisme amb el nostre ms.

Krusch 2 també publica en el mateix ordre aquest argument, i la seva lectura (p.76: Si uis nosse, quibus annis XVIIIII circuli martio mense XIIIII luna paschalis...) coincideix exactament, inclús en xifres, amb l'argum. 7 de C, precisament perquè al càlcul que s'hi proposa, no s'hi barregen dates concretes, sinó xifres i conceptes aplicables genèricament.

Jones, a EHR, ens dóna la primera informació sobre el contingut del ms. O.B. Gràcies a ell, sabem que als ff.81^r-82^r hi ha uns argumenta dionisiacs en aquell ms., argumenta que després cal posar en relació amb el text de C i amb els d'una àmplia sèrie d'altres mss. A O.B., també el setè argument (Si uis nosse quibus annis XVIIIIMI circuli marti mense XIIIII luna pascha...) es correspon amb el de C. A més, aquest text és als mss.: M, f.29^r; O.D., f.74^v i, és clar, O.B., f.81^v i C, f.73^v.

Argumentum 8: Si uis scire quando bissextus dies sit, sume...quindeciman, si per septem, septimum.

L'argument numerat en vuitè lloc a C té una correspondència clara dins de les dues edicions que existeixen de les obres de Dionís. La primera, la de Jan, Historia Cycli, pp.85-86, edita no solament la part de l'argument que ofereix la fórmula per a calcular l'any bixest segons els anys de Crist (això es troba a qualsevol ms. de còmput, perquè es tracta d'un procediment ben senzill), sinó també un segon paràgraf, dedicat a evitar que, qui fa el càlcul, cometi algun error (Ne tibi forsitan aliqua caligo erroris occurrat, per omnem computum, per quem ducis...). Aquesta reflexió cautelara també la trobem al nostre ms. C (Ne tibi forsitan aliqua caligo erroris occurrat per omnem conpotum quem ducis...), per més que allò que és habitual és que només passi als textos que trobem després, la fórmula senzilla, sense digressions de cap tipus. La reimpressió de la PL, LXVII, cols.497-508 (en aquestes columnes hi ha, dins del conjunt de l'obra de Dionís a la PL, els argumenta paschalia), també ofereix, amb el n°8, aquest argument, de lamateixa

manera que és a C.

La segona edició, la de Krusch 2, ofereix (pp.76-77) aquest argument dionisiac i en el mateix ordre que Jan: el vuitè. També aquí trobem un total paral·lelisme entre l'edició de Krusch i el text de C.

L'article de Jones a EHR ens informa de l'existència d'argumenta paschalia de Dionís al ms. O.B., ff.81^r-82^r. També aquí, en un ms. relacionat amb C, trobem aquest argum. 8 (incipit, Si uis scire quando bissexti dies sit, sume annos domini ut puta...).

Aquest argument, i la major part dels que citarem a continuació, continguts dins dels mss. que a EHR són relacionats amb O.B. i C, informen sobre la fórmula per a trobar l'any bixest i no ho fan sobre la manera d'evitar errors en el càlcul (solament el ms. M, al f.91^v, conté aquest segon paràgraf. Aquest ms. està imprès, com ja s'ha dit, a la PL, CXXIX, cols. 1273-1372, com a Anonymi liber de computo, a partir de la transcripció que d'M va fer Muratori a Anecdota latina III. Concretament, al cap.CLV, col.1365-1366, en un paràgraf titulat de bissexto). Els mss. que contenen aquest argumentum 8 són: M, ff.92^v, 16^v, 104^v, 91^v; R, ff.7^v, 27^v, 193^r, 185^v, 197^v; Ba, f.45^r; K, f.62^r; L, f.

138^r; V, f.82^v; G, f.171^r; O.B., f.81^v; C, f.73^v;
O.D., f.74^v.

També en aquest cas, l'obra de Beda reflecteix un argument dels més populars. Per ser el llibre més ben documentat, el De temporum ratione toca el tema de l'any bixest en diferents capítols (cap. XXXVIII, De ratione bissexti i cap. XXIX, De mensura crementi bissextilis), però és al cap. LIV, Argumentum quot sint epactae solis et quando bissexti annus (Jones, Bedae Opera, p.274), on exposa el text dionisiac.

També, i això ho assenyaalem a diferents argumenta, el cap. XIV del De temporibus liber, Argumenta titulorum paschaliu, conté aquest argum. 8 de Dionís (Bedae Opera de Jònes, pp.301-301, línies 19-20).

A la PL, XC, cols. 877-882, hom hi troba un text titulat Canones lunarium decemnouenaliu, tradicionalment atribuït a Beda (37), però que està compost per força fragments recollits de diferents fonts (38). Un d'aquests fragments és el que ens interessa: col.880^d, Si uis scire quando bissextus sit... La data que figura en aquest càlcul és la de l'any 688, la mateixa que, probablement com a annus praesens, figura també als ff. del nostre

ms. que ara comentem. Aquesta data no escapa a l'atenció de Jones, que indica (39) que podria procedir de "les fòrmules dionisiàques trobades al computus (diu "de Cassiodor?"), al ms. London, BM, Cotton Caligula A XV, ff.73^r-74^r". No coincideixen aquest fragment dels Canones lunarium i l'argument 8 de C només en la data: són el mateix text, d'una manera exacta. Cal incidir, a més, en l'opinió de Jones, refermada pel comentari que anem desenvolupant, que els ff. de C que comentem són, fins ara, una de les redaccions que coneixem dels Argumenta paschalia de Dionís. I encara un altre aspecte que Jones deixa molt penjat i sense cap concreció: es poden considerar aquests ff. que analitzem a C, hereus directes del text de Cassiodor (o millor, atribuït a Cassiodor), anomenat Computus paschalis? Aquesta consideració, que s'afegeix a la idea general d'intentar esbrinar el contingut de C, s'ha d'anar resolent (i ja ho hem fet, en bona part) a mida que avanci aquest comentari.

Precisament, és P. Lehmann, en el seu article dedicat, entre altres coses, a editar el text de còmput atribuït a Cassiodor, qui ja ens ha donat informació en el sentit que abans esmentàvem i qui, de moment, ens seguirà informant per a poder comparar

ambdós textos.

L'argument que Lehmann edita en setè lloc, Si uis scire quando bissextus dies sit..., es correspon exactament amb aquest argum. 8 de Dionís, i també de C.

Argumentum 9: Incipit calculatio quomodo reperire possit quota fuerit singulis annis XIII luna... quod si ante XI kalendas aprilis, etiam si luna occurrat uel post VII kalendas maias nullatenus celebrabis.

Des del punt de vista d'un contingut paral·lel, nosaltres havíem unit, a la comparació textual duta a terme a l'apartat anterior entre els mss. C, P i L, el text que comença amb Incipit calculatio quomodo reperire possit quota fuerit singulis annis XIII luna..., amb allò que constituïa el darrer paràgraf d'aquest argumentum, que comença amb Quaerenda est natiuitas lunae XIII paschalis i acaba amb uel post VII kalendas maias nullatenus celebrabis (ff.75^{r-v}). Ara bé, a l'hora de parlar d'aquest argument 9, la informació recollida ens aconsella fer-ne un comentari separat.

A) Incipit calculatio quomodo reperire possit quotta fuerit...

També com als argumenta comentats abans, aquest text està editat a Jan, Historia cycli, pp. 90-92, com a argum. XIV de Dionís l'Exigu i reimprès amb aquest caràcter a la PL, LXVII, cols. 505-506. Com en casos anteriors, però a partir d'una sèrie nova i diferent de mss. (excepte O.D.). Krusch 2, pp.78-79, reedita aquest argument XIV, atribuït, com a Jan, a Dionís. Ni a l'edició de Jan ni a la de Krusch, no es recull de cap manera (ni en aparat crític, per la qual cosa hem de suposar que aquest text no és a O.D.) la part final d'aquest argument, Quaerenda est natiuitas...

L'edició de Krusch recull algunes variants respecte de la lectura que nosaltres fem del ms., com ja veurem. Allò que ara, però, ens interessa és, si més no i encara que no es pugui solucionar aquí (no és aquest el motiu d'aquest treball), recollir la impressió que aquest text, atribuït a Dionís, no és realment d'ell, sinó pseudo-dionisiac.

La primera informació en aquest sentit ens la dona Jones, a EHR, p.215, quan parla del contingut dels ff.81^r-82^v (en concret, dels ff.